

JAAKKO BELT & ANNA OVASKA

Mediaetiikka verkossa

Etiikka.fi-sivustolle on viime keväästä alkaen tuotu journalismin, sosiaalisen median ja viestinnän etiikan tutkimusta helposti lähestyttävässä muodossa. Blogimerkinnöissä ja lyhyissä populaariteksteissä kotimaiset tutkijat nostavat esiin median eettisiä kysymyksiä. ”Reilun somen säännöt” puolestaan tarjoavat ohjenuoria oikeaan toimintaan sosiaalisessa mediassa. Sivuston perustaja, tutkijatohtori Henrik Rydenfelt esittelee *niin & näin*lle Etiikka.fi:n toimintaa.

Miten Etiikka.fi sai alkunsa? Sivusto syntyi Helsingin yliopistossa viestinnän ja filosofian opiskelijoille pitämäni mediaetiikan kurssin ja siitä kertyneiden materiaalien pohjalta. Tarkoitus on kirjoittaa lyhyitä tekstejä, joissa saa ottaa kantaa ilman runsaita viitteitä tai tarkkoja perusteluja ja joita on helppo hyödyntää esimerkiksi opetuksessa. Usein tuntuu, että akateemiset bloggarit kirjoittavat turhankin perusteellisesti ja hyvin, jolloin lopputulos poikkeaa artikkelityyppisestä julkaisemisesta niin vähän, ettei yleisö lopulta ole laajempi.

Miten omat akateemiset tutkimuksesi ovat autaneet tässä projektissa? Onko akateemisen filosofian soveltaminen käytäntöön ollut helppoa?

Vaikka sivustolla julkaistaan populaaritekstejä, joissa pitkiä perusteluja ja viitteitä ei ole mahdollista esittää, kaiken taustalla on tutkimus. Jokaisella on eettisiä näkemyksiä, mutta harvemmat tietysti ehtivät niitä pidemmälle pohtia; vähän samalla tavoin jokaisella on käsitys siitä, mitä pöydät ovat, mutta vain harva on fyysikko. Akateemisen filosofian ja etiikan teorian soveltaminen arkipäiväisiin tilanteisiin pitäisi olla juuri yhtä helppoa tai vaikeaa kuin fysiikan soveltaminen pöytiin.

Millaiset median, viestinnän ja somen etiikan aiheet ovat osoittautuneet erityisen tärkeiksi?

Blogien luonteen vuoksi ajankohtaiset aiheet määrittävät sisältöjä paljon. Mediassa on puhuttu paljon oikeasta toiminnasta sosiaalisessa mediassa – ja toisaalta sosiaalisen median yritysten ja alustojen omasta toiminnasta. Samoin tapetilla ovat olleet sota, sotauutisointi ja -kuvat. Nämä liittyvät suoraan myös sivuston pääteemoihin ja korostuvat siksikin. Suomessa etiikan aihepiiriä suoraan käsitteleviä keskusteluja käydään kansainvälisessä vertailussa varsin vähän. Toki mikä tahansa aihe on lopulta myös eettinen.

Millaisia kysymyksiä Reilun somen sääntöjä luodessa nousi esiin?

Monien omien kirjoitusteni ja erityisesti Reilun somen sääntöjen taustalla on mediaetiikan malli, jota olen rakentanut kursseilla ja julkaisuissa¹. Mallin tarkoitus on auttaa tunnistamaan mediatilanteiden tai viestintätapahtumien eri vaikutusryhmät sekä toisaalta näille ryhmille kuuluvat oikeudet ja niille koituvat eettisesti relevantit seuraukset. Reilun somen säännöt sisältävät

Älä jankuta.

Kyseenalaista myös omat kantasi ja ole valmis muuttamaan niitä. Muuten vakuutat vain ne, jotka ovat jo valmiiksi samaa mieltä kanssasi.

Älä johda harhaan.

Myös toden väitteen voi esittää tavalla, joka antaa asioista väärän kuvan. Ole rehellinen yleisöllesi.

Mieti, kenelle viestisi välittyy.

Pyri siihen, että jakamasi tieto on merkityksellistä ja kiinnostavaa yleisöllesi. Käytä hyväksi mahdollisuuksia rajoittaa yleisöä.

myös tietoteoreettisesti latautuneita ohjeita. Perinteiselle medialle ei aina esimerkiksi ole selvää, että tieto määritelmänsä mukaan on aina totta – ei paras saatavilla oleva arvaus tai kertoma.

Kurssilla syntyi idea, että sinänsä aika teoreettisen mallin esittelyn sijasta olennaisimmat asiat voisi kiteyttää muutama ohjenuoraan tai sääntöön. Lopputulosta on jo käytetty myös haastattelututkimuksessa, jossa kysyttiin muotibloggareiden näkemyksiä omista eettisistä periaatteistaan blogatessa². Vaikka ohjeiden noudattamista ei toki kukaan voi vaatia tai valvoa, tilausta tämäntyyppiselle ohjeistukselle näyttää olevan ainakin ajatusten herättäjänä.

Sosiaalisen median eettistä koodistoa on yritetty rakentaa myös ulkomailla, mutta tulokset eivät ole olleet kovin kattavia – tai sitten ovat olleet ehkä liiankin kattavia. Vastaavaa laajemman mallin tiivistystä yksinkertaisiin sääntöihin ei ole tullut muualla vastaan. Median ja viestinnän etiikkaan keskittyviä sivustoja on muutenkin melko vähäisesti, vaikka kysyntää luulisi olevan.

Viitteet & Linkit

- 1 Säännöt sisältävät yhteensä 12 ohjetta sosiaalisen median käyttäjille: <http://etiikka.fi/some/reilun-somen-saannot/>.
- 2 <http://etiikka.fi/some/muotiblogit-ja-eettiset-ohjeet/>